

DIADALOK ÉS VERESÉGEK NYOMÁBAN

HUNYADI JÁNOS ÉS II. LAJOS

SZÖVEG: TINER TIBOR

A majd' 300 évig kisebb-nagyobb megszakításokkal folyó magyar-török háborúskodás legnevezetesebb európai emlékhelyei és emlékei két, nagy hírű történelmi személyhez kapcsolódnak: a magyar seregeket az 1440-es években a Balkánon győzelemről győzelemre vezető, kiváló hadvezérhez, az 560 éve pestisjárvány áldozatául esett „törökverő” Hunyadi Jánoshoz és a 490 éve lezajlott, tragikus kimenetelű mohácsi ütközetben fiatalon elhunyt II. Lajoshoz

A tárgyi emlékeiben az iztambuli Topkapi Szeráj Múzeum miniatúragyűjteménye a leg gazdagabb, de számos török-magyar csatajelenetet megörökítő festményt őriznek a török nagyváros gazdag hadtörténelmi anyagot bemutató múzeumában (Askeri Müze), valamint a Dolmabahçe-palota képtárában is.

A Topkapi magyar tárgyú miniatúráinak egyik sorozata az Oszmán Birodalom ellen a Balkánon hosszú időn át sikeresen harcoló Hunyadi János alakját, valamint a – török hadvezérek számára megannyi tanulsággal szolgáló – nándorfehérvári csata ábrázolásait őrizte meg az utókornak.

KÉPZELT TÖRTÉNELEM

A 15. század első felében az oszmán-törökök Európa meghódítására tett kísérleteit balkáni hadjárataival rendre meghiúsító Hunyadi János II. Murád szultán szemében egyre gyűlöltebb ellenséggé vált. A sorozatos csatavesztések, majd veje, Mahmud bej magyar fogságba esése (Kunovica melletti csata, 1444. január) miatt II. Murád annyira dühös lett, hogy a legszívesebben saját kezűleg fejezte volna le a „törökverőt”. Mivel az uralkodása idején vívott csaták egyikében sem sikerült fogságba ejteni Hunyadit, ezért a „történelemszépítő” miniatúrakészítőkre várt a hön óhajtott esemény megörökítése! Hunyadi kivégzése csak évtizedekkel a szultán halála (1451) után, egy 1523-ban készült alkotáson jelent meg. (Valószínűleg már I. Szulejmán parancsára.)

Az igazi ritkaságnak tekinthető, színekben különösen gazdag miniatúrán a trónon ülő Murád kezében kard, előtte a szőnyegen a magyar hadvezér darabokra tört sisakja, a török méltóságok lábai előtt a fejétől megfosztott Hunyadi vérvő teste fekszik. (Lehetséges, hogy a magyar hadvezér képzeletbeli lefejezése valóságban is megtörtént eseményként őrződött meg az oszmán-török történetírásban?)

NAGY CSATA, KICSIBEN

A miniatúrasorozat legmozgalmasabb darabját (Nándorfehérvár ostroma) a diadal után közel 130 évvel, 1584-ben készítette el Mohammed bej, a híres miniatúrakészítő. A kép közepén fehér turbánban Murád fia, II. (Hódító) Mehemed szultán lóháton ülő alakja, amint éppen a török sereg támadását vezeti, miközben a várra ágyútűz zúdul. A falakon a várvédő keresztények elszántan várják a támadókat. A miniatúra jobb szélén, lent: a török sereg rendezett visszavonulása. A kép alsó részén keresztény katonák levágott fejei, a Száván holttestek sokaságát sodorja a víz. A jobb szélén a folyóban feltűnik egy magyar hadihajó körvonala.

Az ostrom alatt a törökök a muníció és az élelem utánpótlását a Száván történő szállításokkal kívánták megoldani, amit a magyar naszádoknak nagyrészt sikerült megakadályozniuk. A hadtörténészek szerint ez volt a török sereg vereségének egyik legfőbb oka.

1456: ÓRIÁS MÉRETBEN

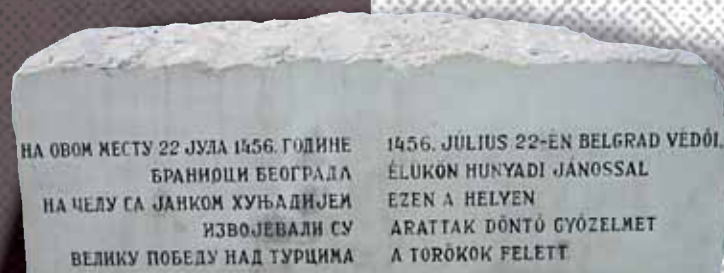
Az 1456-os diadalt megörökítő legimpozánsabb középkori freskó a csehországi Olomouchban látható. A Sokolská utcában szerényen megbúvó, késő gótikus Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása-templom (cseh nevén: Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie) szentélyében egy 1983-ban végzett restaurálás során fedezték fel az 1468-ban készült nagyméretű (5x5 m-es!) falfestményt. A freskó a várost az előző évben meghódító Hunyadi Mátyás magyar király tiszteletére készülhetett. (Mátyást 1469. május 3-án Olmützben koronázták királyukká a cseh és a morva rendek.) A hatalmas falikép a nándorfehérvári győzelem valószínűleg legkorábbi európai ábrázolása. A freskó közepén jól kivehető a Jézus képét felmutató Kapisztrán János szerzetes. Tőle balra, fent a keresztes zászlót tartó vitéz elmosódott alakjában Hunyadi János ismerhető fel.

A hatalmas falikép a nándorfehérvári győzelem valószínűleg legkorábbi európai ábrázolása.

KŐBE VÉSVE

A történelmi jelentőségű győzelemnek és Hunyadinak állít maradandó emléket a belgrádi várban (Kalemegdan) elhelyezett hófehér márványtömb, amely két nyelven hirdeti az 1456-ban kivívott és az egész keresztény Európában óriási örömmel és nagy megkönnyebbüléssel fogadott diadalt. (Az emlékkő magyar szövegében Belgrád helyett Nándorfehérvárt illetet volna írni...)

A TÉR NÉVADÓJA

Az albán történetírás is méltatja Hunyadi kiemelkedő szerepét a Balkánon az 1440-es évektől közel másfél évtizeden át tartó törökellenes küzdelmek sikeres megvívásában. Az iszlám hódítók elleni védőharcok legendás hírű vezére, az albán nemzeti hős Szkander bég egyetlen szövetségeseként a török haderőt rendre lekötő és győzelmeivel meggyengítő Hunyadi nagymértékben hozzájárult az albánok hadisikereihez. Emlékének ápolása a mai Albániában is töretlen: a „törökverőhöz” köthető tárgyak és írásművek külön kiállítási helyiséget kaptak Krujëben, a Szkander bég tiszteletére létrehozott múzeumban (Muzeu Skënderbeu), Tivatban teret neveztek el róla, Tirana központjában pedig kétnyelvű emléktáblát kapott 2016-ban.

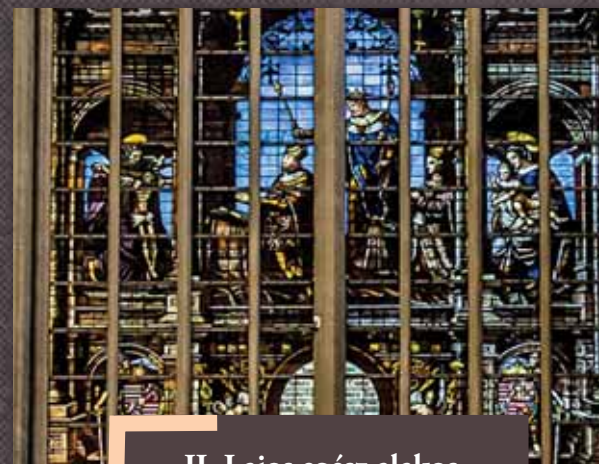
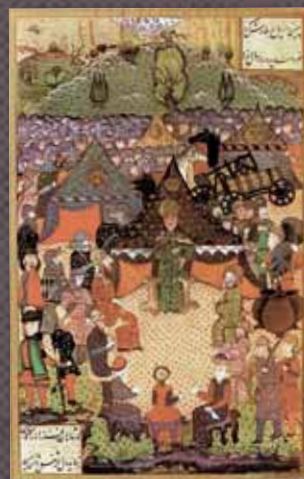

HADVEZÉRKÉNT

A bécsi Kunsthistorisches Museum éremgyűjteményében látható az a 18. századi jubileumi medalion, amelyen jól kivehető a mohácsi csatában leeresztett sisakrostéllyal lovasrohamot vezető magyar király alakja.

II. LAJOS – HARCRA KÉSZÜLVÉ

A magyar történelem leggyászosabb eseményei közé tartozó mohácsi csatában elesett II. Lajosról nemcsak a művészettörténeti albumokból jól ismert uralkodói portrék készültek. Kevésbé ismert, hogy a tragikus sorsú magyar király alakját miniatúrákon, emlékérméken, sőt nagyméretű üvegablakokon is megőrkítették. Az isztambuli Topkapi Szeráj Múzeum egyik miniatúrája zöld palástban ábrázolja, amint épp haditanácsot tart Visegrádon.

II. Lajos egész alakos portréja Brüsszelben a Szent Mihály és Szent Gudula-székesegyház két, színes üvegablakán is felfedezhető.

ABLAK-EMLÉKEK

II. Lajos egész alakos portréja Brüsszelben a Szent Mihály és Szent Gudula-székesegyház két, színes üvegablakán is felfedezhető. A déli kereszthajó 1538-ban készült üvegablakán a keresztre feszített Jézus felé tekintő magyar király térdel. Feje fölé patrónusa, IX. (Szent) Lajos francia király tartja a jogart. II. Lajos mellett felesége, Habsburg Mária királyné imádkozik. Alattuk bal oldalon a Magyar és a Cseh Királyság egyesített címere, jobb szélén a Habsburgokéval kiegészített, nagy címer látható.

A másik, Lajost is ábrázoló, reneszánsz stílusú üvegablak a katedrális északi részén, az 1534–1539 között épült Saint Sacrament-kápolnában fedezhető fel. Az 1547-re elkészült ablak jobb szélén vörösmintás palástban az imádkozó magyar király, mögötte áll sógora, V. Károly német-római császár, jobbában jogart, baljában kardot tartva. Tőle balra felesége, Portugáliai Izabella császárné, a magyar királyné sógornője térdel.

Sokakban felmerülhet a kérdés, hogy miért éppen a brüsszeli katedrális üvegablakaira festették rá II. Lajos alakját? A válasz egyszerű: a férje halála után külföldre menekült Habsburg Mária – bátyja, V. Károly német-római császár rendelkezése nyomán – 1531 és 1556 között a Habsburg Birodalomhoz tartozó Spanyol Németalföld 17 tartományának főköormányzója volt. Ő adott pénzt a monumentális ablakok kifestésére, hogy méltó módon adózhasson a mohácsi csatában elhunyt férje emlékének.

TINER TIBOR
KÖZGAZDÁSZ-GEOGRÁFUS,
A MAGYAR KÖTÖDÉSŰ EURÓPAI
EMLÉKHELYEK, KULTURÁLIS
ÉRTÉKEK RAJONGÓJA